

BÁNFFI GERGELY
MÁSODIK JÁNOS
MAGYARORSZÁG VÁLASZTOTT KIRÁLYÁNAK
MÁSODIK SZULEJMÁN TÖRÖK CSÁSZÁRHOZ
VALÓ MENETELE MÓDJA

Minekutána a felséges fejedelem [János Zsigmond] az elmult esztendőben [1565.] ezer és száz németeket mind egyig levágata, és annak felette [Nagy-] Bányát s [Szilágy-] Csehet részszerint erővel, részszerint árultatással megvötte volna, hadát leakarván szállítani rendelte vala, hogy a német hadat, melly a Tisza mellett tábort jártatott vala, meglepné és szemben való viadallal megvína. Mikoron penig közel szállott volna és minden okkal szemben megvína, hozzá jutván két követek: egyik a török táborról, másik Maximilian császártól, minden viadalra való reménység elvételék, parancsolván a király és a császárnak basái, hogy hadokat leszállítsák és haza menjenek; illy conditióval volna a frigykötés Maximiliannal, hogy valamit az előtt elvött volna, azt a felséges fejedelemnek megadja, mellyet Maximilian követei által a török császárnak megígirt vala; ugyan azont parancsolá a másik követ is a Lazarusnak [Maximilian hadvezérének, Schwendi Lázárnak] és a fő németnek.

Meghallván az ő követségét, a felséges fejedelem Erdélybe béméne, a basa pedig Tömösvárra. A németek egy néhány lovagokat elbocsátván tetteték, hogy ők is vissza akarnának szállani; de mihelyt a törökök vissza menének, a következő békességnek reménysége alatt titkon Bányára, noha az mind várával együtt többől kidült vala, viszontag bészállának s meg is vevék; Csehet is elfoglalák, melly is elrontatott vala, annakutána Monkácsba is béméne, hirdetvén, hogy ők megakarnak szállani.

A felséges fejedelem a dolgot megértvén, a török császárt a frigynek megszegéséről bizonyossá teszi; holott pedig a tél jelen volna és élése is nem volna, a segítség is megfáradottnak lenni láttatnék, a császár busulván a hitnek megszegésén, mindjárást a Maximilian két követjít, kik akkor nála valának, a tömlöczbe vetteti és megesküszik azon, hogy hamar időn bosszut áll érette.

A felséges fejedelem elárultatik.

Azonközben Maximilian megenyhíteni akarván – a mint arányzza vala – a császárnak haragját, harmadik követje által a felséges fejedelmet erősen vádolja és mindenben a fejedelmet okozza; hogy pedig a császárnak szivét könnyebben elidegeníthesse: minden tractatust, minden követséghez tartozót, régi leveleket a császárnak küld, és a fejedelemnek tanácsit és akaratját megjelenti és azon kéri, hogy immár a császár hatalmassága abban a János király fia dolgának és ügyének tovább való oltalmazásában szűnjék meg; és izeni, hogy ő az egyességre és a törvénynek felvételére kész lenne, csak hogy János kirekesztetnék. Ezeket és egyebeket jelent Maximilian sokakat, és minden leveleket, mellyeket néki a felséges fejedelem az előtt küldött volt egy néhány esztendővel, mind a török császárnak küldi, hogy olvassa.

A császárnak feleleti.

A császár megolvassván a leveleket és látván a fejedelemtől adatott conditiokat, nem lehele hogy meg ne indulna; egybehíván azért a basákat monda: im micsodás hütök légyen egymáshoz a keresztény fejedelmeknek, látjátok; ha Maximilian minket meg nem csalt volna, kétség nélkül hinnénk néki, és a mi fiunk [t. i. János Zsigmond] felől gonosz iteletben lennénk, de mivel tudjuk: Ferdinánd régen az ő atyját Jánost és Izabella királyné asszony gyakorta hazugsággal kecsesette, vakmerőképpen hinni nem akarunk. Minekelötte azért valamit próbálnánk, akarunk mint az egész dolog felől bizonyosok lenni.

Annakokáért parancsoljuk tinéktek, hogy mindjárást a mi fiunkhoz csaust bocsászatok mind együtt azokkal az levelekkel, mellyeket hozzánk küldött Maximilian és mindeneket megizenjete, mellyeket a felett jelentett szóval követi által. A basák a dolognak mivoltán megindulnak és nagy csudálko-

zással megposdulván mind az egész leveleket és a Maximilian követinek oratioját egybeszedik, és a felséges fejedelemnek küldik.

A felséges fejedelemnek tanácskozása.

A fejedelem meghallván az árultatást, és a hitetlenséget megértvén, mit kelljen cselekedni, tanácskozik; és midőn maga mentségére elégséges okot nem találhatna, a császárhoz való menetelre kényszerítetik végezni, és hogy vétségének gyanúsága eltöröltessék és megbékélhessék e veszélynek ottan eleit veszi és gyűlést hirdet; holott nyilván panaszolkodván ilyen iszonyú nagy dolgról, melly mind az egész országnak veszedelmére lenne, mindeneknek álmétkodására az ő akaratját és végezését a nemességnek megjelenti és megmutatja, hogy ha az országnak megmaradását akarják szükségesnek lenni, hogy egyedül csak az az orvosság: hogy a török császárhoz menyjen. A basák is ugyan mindnyájan azt adták volna tanácsul, mivel hogy a császár igen felgerjedett volna és az szegény ország utolsó veszedelmére jutott volna Maximiliannak ez iszonyú árulkodása miatt, és hogy a basák, és ő maga is a császár csudálkoznék azon, mert noha Maximilian igen hajlandó a magyarok veszedelmére, mindazáltal a magyaroké volna az a korona, mellynek tartásával ő kérédik.

Az országnak feleleti.

Az országbeliek hallván a dolgot mindjárt javallják a fejedelemnek rendelését, és az elmenetelt javallják és ajánlják és mind azokat béirják akik elmennek a fejedelemmel. Választanak azért öt száz lovagot, az ország főfő fejeit; két száz gyalogot; három száz kocsit, négy-négy kocsis lovakkal. Végezetre megköszönék a fejedelemnek, hogy az ő életét hazájának megmaradásáért és minden jószágát nagy veszélyre méltóztatnék kitenni.

Második követsége a fejedelemnek a császárhoz.

A felséges fejedelem mindjárt fő követeket választá, kiket ajándékokkal a császárhoz bocsáta; a többi között izené, hogy az árulkodás olly igen iszonyu és rettenetes volna, hogy követek által azt semmiképpen semmissé nem tehetnék; ezért azt

rendelte volna, hogy önnön maga által és szemtől szemben akarná magát mentenie és maga ártatlanságát megmutatnia. Azonközben hogy kérnéje, hogy az ő ellenségének ne hinne, se azoknak, akik a féle árultatáshoz szoktanak; ő is harmadnapon megindulna s császári hatalmassága eleibe menne az országnak főfő népével, mellyből mind az egész világnak nyilván légyen, hogy ő az egész kereszténységnek ellensége nem volna, avvagy olyan nagy nyavalyáknak authora, hanem Maximiliannak szive volna gonosz a magyar nemzethez; csak innet is a császár megarányozhatja, hogy ilyen nagy véteknek nem volna tudója; hogy szabad akarátja szerént elvégezte, hogy ő maga a kemény biróhoz menyjen nehéz és sulyos büntetést felvenni. Hogy azért ő néki ügyét meghallván, az ő oda menetelét csendes szivvel várja, felette igen kérnéje; okait is adja, miért kényszeritetett Maximiliannal megbékélni, és felette igen méltó okoknak engedne, és hogy mindenkor becsülettel excipiálta légyen, a mint a levelek világosan mutatják, az ő császári hatalmasságának gratiáját és kegyelmét.

A császárnak feleleti.

A császár a követeket meghallgatván s a fejedelemnek véletlen való jöveteléről bizonyossá tétetvén, felele: hogy immár régtől fogván eszébe vötte volna a németeknek csalárdságokat és patvarkodásokat, kik szokások szerint minden emberek ellen jární igyekeznek; nem illenék azért hogy kétségbe esnék, vagy az ő kegyelmességében kételkednék. Továbbá császári hatalmasságának az idő nem tetszenék alkalmasnak lenni, hogy most országát elhagyván hosszú utra készülne, mivel féltő volna, hogy a németeknek pártütése az ő távol létében néki valami új dolgot ne indítana; mellyre nézve jobb volna mostan váráit és határit erősíteni és oltalmazni; hamar ötöt meglátogatásra való üdő lenne, mikor tudniillik az ő császári hatalmassága Magyarországra jőne.

E felett két képpen volt kedves: egy az, hogy a császár jó szivet mutatott volna, bévévén a mentséget; más az, hogy világosan megmutatná, hogy ő titkon a fejedelem ellen semmi titkos gyűlölséget nem viselne; mert ha belől a fejedelem ellen mérget viselt volna, mi szükség lett volna tovább a fejedelem után várakozni, avvagy az elrendelt menetelt tovább halasztani? Melly dolog a császári hatalmassághoz való menetelre jobb szivet és mentséget ada; mind ezek az ősz végén lőnek.

Immár hányja, vesse magát akár ki, hogy ha ennek a peregrinationak, mellyet sokan immár régtől fogva veszedelmesnek lenni itilnek vala, igen felette nagy és tisztességes oka nem lőtt volna; avvagy ha ő életét és szerencsáját az országnak megmaradásáért, és a kereszténységnek hasznáért kegyesen és nagyságosan felette igen nagy veszedelemben nem helyeztette volna. Azonközben a német fejedelmek a törököket mondják lenni minden gonoszságnak kutfejének, noha semmit eleitől fogva hátra azokban nem hagyott soha, mellyek a közönséges haszonra néznek.

A császárnak második követsége a fejedelemez.

[1566.] Tavaszra kelvén, a martiusnak utolsó napján a császár követet küldé a fejedelemez, és ajándékon egy igen fő lovat; aranyos ruhát és gyöngyös igen nagyot nyomó pалlost; jelenté a felett, hogy ő minden hadával azon nap indult volna Magyarországra; parancsolná azért, hogy légyen készen; jelen volna az üdő, hogy az ő rajta tött bosszuságokat megtorolná; a miket elvesztett viszszyanerné. A basák is azonképpen biztatják s mondnak, hogy a császár teljességgel lekötötte volna haragját a császári méltóságnak meglátogatásáért; tanácsul adják, hogy mindjára mihelyt a császár a Dunán által költözik, a fejedelemez utra induljon az mint igrte, ezt pedig a császár dicsőségnek okáért felette igen megkivánná; nagy dolognak tetszenék pedig és sokaknak talám veszedelmesnek, de az igen hasznos lenne és veszedelemez nélkül való.

Az elmenetelnek előtte Erdélybe állatott rend.

Megértvén a felséges fejedelemez, hogy mennyivel az elmenetel is mértékletesebb lehessen s a honn maradó dolog is bátorságosabb: mindjára generális kapitánnyá – a megholt Varkucs [Tamás] helyébe – a nagyságos Hagymási Kristófot, serény férfiat választá az országbéli rendelt lovakok seregének; és hogy vigyáztasson, a várakat őriztesse, és a haddal s minden lövő szerszámokkal az ellenség eleibe menyjen – ha kелletik – parancsolja. Ő maga menyen a török császárhoz; ezokáért szorgalmatosan vigyázni kell. Adja ismét hozzá társul a nagyságos Báthori Kristófot és a nagyságos Mayláth Gábort két ezer fogadott zsoldosokkal és három ezer gyalogokkal.

Minden dolgokat így rendelvén, júniusnak 16-k napján, mikor értené a felséges fejedelem, hogy a császár már a Dunán által jött volna, [Gyula-] Fejérvárról elindul; Isten segítségéből Dévára mégyen, azután Mardsinára, azután Lugosra, holott másnap megnapla. 26-dik napján Páncsovában Nándorfejérvárnál innen a Dunán tábort jártata, melly város egy mérföldnyire vala. A császárhoz azonközben a csausok jönnek s mennek, a szandsákok is oda jutának és minden jót ígérnek, és hogy meglátogatván a császárt szeretettel, s mit kelljen cselekedni és mondani megtanítják.

A következő napon azért, melly volt júniusnak 27-dik napja, a császár tulajdon gályáját a fejedelemnek küldi és izeni, hogy népét elhagyván, menyjen által az országnak főfő rendeivel; élések, sátorok és minden egyéb szükséges dolgok elrendeltettek volna, és nem szükség volna, hogy a mit személye szerént vagy személye kívül magával venne. A fejedelem gályába szállván mind együtt a négy száz nemesekkel, lovakkal és ékességekkel a Dunán által mégyen, és köszöntetvén a nándorfejérváriaktól számlálhatatlan puskaövésekkel a tulsó partra ki ére, és ott a császár népét mind éppen látják vala; ugyan azon helyen penig a császárnak egész minden udvara népétől becsülettel fogadtatik, és mindeneknek nagy öröme születik.

A császár azonközben, hogy a dolgot egész jól megláthatná, egy néminémű magos hegyes helyre az ő tulajdon sátorát parancsolta vala hogy felvonják az eltörött vár mellett, mellyet régen Zemplinnek [Zimony] hittak – Hunyadi János kedves lakó helye s őse; – mert azt parancsolta vala, hogy azt a becsületet adnák a fejedelemnek és abban a rendben tartanák, az mellyel az ő tulajdon személye szokott élni. Felütvén azért a sátort, mind az egész dolgot onnan nézi és álmétkodik vala. Így lón az elmenetel, igen nagy hallgatással és magát reatartással a szandsákok és csausok és minden főfő rendek követvén, és az egész utat éppen békörnyékezvén az lovagok számtalan seregével.

Mihelyt penig a császár sátor aljához, melly a hegyen vala, jutának, a ceremonialis mester a fejedelemnek jelenté, hogy ott volna a császár, az hol a sátort felvonva látná; azért jobb volna hogy meghajtott fővel és a császárra fordulván lováról török módra köszöntené a császári méltóságot; mellyet igen

nagy jó móddal és tökéletesen is megcselekedék, mindnyájan azonközben kiáltván: allah, allah, allah!

Látván a fejedelmet, mondják, sokat szólott a császár, melyet most elő hozni nem illendő; azt bizonyosan tudjuk, hogy mondotta, hogy ő addig nem hagyja, a míg a fejedelmet magyar királyságra emeli és megkoronázza. Hogy annak-okaért a fejedelem a táborra juta és a rendelt sátorokba, megköszönvén a becsületet mindnyájukat elbocsátá.

A császárnak szava.

Ugyan azon órában megizené a császár, hogy ő és az övéi szentségben lesznek foglalatosok másod napon, szükség volna azért, hogy nyugodnék; mikor pedig nyugodnának, a császár minden álgukat kisüttete, és a jancsároknak puskáit, örömet jelentvén. Annakutánna ajándékot rendelvén mind az egész seregnek, osztogattata kinek kinek ezer oszporát; és azoknak száma, a kik megajándékoztattak vala – basák nélkül, kiknek száz ezeret ada – vala ötven ezer ember; és a beglerbégeken kívül, kiknek ötven ötven ezerét ada; és a szandsákokon kívül, kiknek harmincz harmincz ezeret ada; a vitézlő szolgáltnak is mindeniknek öt öt száz oszporát, kétség nélkül hires és kevély ajándékot.

A császárhoz való járulás.

Másod napon hivattaték a fejedelem a császárhoz hét órakor a négy száz nemesekkel, kiknek öltözetek és lovok arannyal és ezüsttel tündökölvén nem megutálandó nézést mutatnak vala; ezen a napon, tudniillik juniusknak 29-ik napján a császárhoz járula.

Rend és mód.

Először ötven csaus mégyen vala elől; másodsor is csausok mennek vala az első után is; harmadsor a jancsárok kapitánya; negyedszer a kik az ezüst botokat a kezekben viselik vala; három mesterek, kiket ceremóniáknak mesterinek hinak vala, kiknek lovok és ékességek csudálatosok és becsületesek valának; ötödször a fejedelemnek négy fő tanácsi; hatodsor az országnak négy főfő urai; hetedszer egy néhány gyermekek régi szokás szerint persiai gögösséggel, gazdagon

felöltöztetve, kik a fejedelem személye előtt gyalog mennek vala; nyolczadszor a fejedelem mégyen vala egyedül alkalmas tágassággal közbe vétetvén, kinek kengyelét négy fő kengyel-futó tartja vala, aranyos ruhába felöltöztettek.

A fejedelemnek ékessége.

Legelőször: hosszú és bokrétás nuszttal bélelt magyar süvegén felfüggesztvén volt a czimer és drágalátos ékesség, melly egy diónál nagyobb vala. Másodsor: volt egy lefüggő kereszt a nyakában, melly uj gyémánttal és négy öreg szépséges carbunculusokkal, a mint hiják, mindeneknél csudálatos, a mellyet is az ötvesek régen száz ezer aranyra becsültek volt. Harmadsor: gyöngyös aranyláncz, és igen nagyra becsülendő gyűrűk. Negyedsor: az előtt az császártól ajándékozott öv, mind a pallossal és törrel együtt; mindenik tiszta aranyból valók és gyöngyösök. Ötödsor: az ő lovának nyerge, mellynél csudálatosabb semmi nem volt, melly tiszta aranyból készitetett; olly igen drágalátos gyöngyökkel tündöklék vala és nagy kövekkel, hogy a kik reá néztek, ugy tetszett mintha szemek fényét elvették volna, melly is 24,000 arany érőnél feljebb való vala. Hatodsor: a fék és lónak feje éppen gyöngybe békesített vala. Hetedsor: a ló farán való czafrag, melly mind éppen rakva volt drágalátos gyöngyökkel; ezen az igen nagy gyöngyöknek más fél száz vala száma; középszerűek igen sok.

A fejedelmet éppen fel ékesítvén követik vala a magyar urak szépen rend szerint; az ut pedig minden felől a lovagoknak és jancsároknak seregével elannyira befogatott vala, hogy semmi kimenetel nem vala. Eképpen mikor jutott volna a császárnak első sátorához, hagyák, hogy a fejedelem a lóról leszálljon, és ott egy kevéssé nyugodnék a fejedelem. Száz jancsárok, kik a hatalmas császárnak ajándékot visznek vala, mutogatásnak okáért elől bocsátatának.

A száz jancsárok által adattetott ajándékok.

Legelsőbben: egy arany pogácsa, vagy tányér, mellyben tetszik vala 12,000 arany érő kősonyü; mellyben négy alkalmas öreg gyémántok, három drágalátos öreg carbunculusok és az küzepin egy igen nagy, de tiszta ollyan smaragdus, melly is 6000 aranyérő vala. Másodsor: a másik arany tárgyéron

vala egy csudálatos gyűrű, mellyben nagy mesterségű órácska
vala, mivelhogy a csengető órák, félórák és fertályok kívül,
mellyeket megüt vala, a holdnak és plánétáknak járását is
megmutatja vala. Harmadszor: ötven ezüst öreg aranyos
serlegek. Negyedszer: tizenhat öreg ezüst aranyos tányérok.
Ötödször: tizenkét középszerűek. Hatodszor: meg annyi ap-
róbbak. Hetedszer: hat szép szeges, iratozott csészék. Utol-
szór: egy néhány válogatott solymok.

Mihelyt meglátá a császár az ajándékoknak fényességét,
a felséges fejedelmet híni parancsolá; ki melléje vévén csak
a kilencz főfő urakat, a császárnak sátorába – az holott veszteg
ül vala az aranszékben, melly mindenképpen gyöngyökkel
tündöklék vala, előtte állván a négy basák – bémene, és azon
szempillantásban a fő basa által a császárhoz viteték, és tédet
hajtván a császárnak kezét megcsókolá; a császár is viszont
megölelé a fejedelmet s monda: ««Boldog légyen szerelmes
fiam ide jövedeled!»» és parancsolá néki hogy ülne le. Mikor
penig a fejedelem nem akarna leülni, viszontag erőltetvén
monda: ««Én szerelmes fiam, ülj le»», és leüle jobb kéz felől,
a hol a basák lába alatt állanak vala. Azonközben kilenczen
azok, kiket a fejedelem vele elvitt vala, béménének és a csausok
által szokások szerint a császárnak lába eleibe – mintha imád-
nák – persiai szokás szerént leborulának.

Elvégezvén a ceremóniákat, és mi is más sátorba menvén,
és a fejedelem felkelvén, rövideden szóla, és mindjára egy
könyörgő és igen rövideden szóló könyvecskét nyujta oda;
mi volt penig szava és mit kért a könyvben, végezetre mit
szóltanak egymásnak, mivelhogy nem szabad most meg-
mondanom, im másszor mind egy punctig megírjuk; a többi
között, hogy ezt mondotta a császár, bizonyosképpen tudjuk.
Elsőbben: hogy semmi nem volna kedvesebb az oda menetel-
nél, és hogy néki oltalmát mind halálig felvennie. Másodszer:
hogy jól tanácsolták azok a kik intették, hogy ő hatalmasságát
szemtől szemben halála előtt meglátogatná; nem lenne jö-
vendőben haszontalan fáradtsága. Harmadszor: hogy ő
megajándékozna ötet mind azzal, valamit irásával kívánt
és kért.

A felséges fejedelem a császár lábai előtt leborulván, meg-
köszöné a nagy kegyelmességet. A császár felemelé a fejedelmet
s monda: «Légy jó szívvvel; megmutatom az egész világnak,
hogy az Isten alkalmas eszközök által az árváknak, özvegyek-
nek és az elhagyattaknak mindenkor segítségek volt.

A fejedelem magasztalván ilyen nagy patronusának és oltalmazójának kegyelmességét, ő néki az Istentől minden boldogságos jókat kívánván, vissza ment a sátorba azon rendel és fényes kevélységgel, mellyel feljött vala.

A császárnak ajándéki a csausok által.

Annakutána való napon a császár viszontag ajándékot küldé a fejedelemnek, mellyeket huszankét csaus viszen vala. Elsőben: volt egy arany öv, drágalátos gyöngyökkel ékesitetett. Másodsor: pallos és tör azonképpen. Harmadsor: két aranyos ruhák, ugy mint nusztos subák. Negyedsor: aranyból szőtt kilencz ruhák azok számára, a kik a császár kezét megcsókolták vala. Ötödször: tizenkét török lovak, kik hármoknak tiszta aranyból, gyöngyből, nyergei és zabolái, és aranylánczok valának; ketteit penig a lovaknak csak az elődedin három ezer aranyon vötték vala.

E felett a császár tárházából különb különbféle füszerszámokat, orvosságokat és drága edényeket adának. Elvévén az ajándékokat a felséges fejedelem, megköszöné a nagy méltóságos becsületet, és a basákat s egyébféle főfő tanácsbéli urakat parancsolá az szokás szerint meglátogatni és megajándékozni. Azt is a császárnak tökéletességének és jó akaratjának megmutatására nem hagyom el.

Másod napon a császár a felséges fejedelmet meg akarta vendégelni, és mikoron immár mindenek el volnának készítve, a fő basa tanácsolt a hatalmas császárnak, hogy ne cselekedné azt, mivelhogy félő volna, hogy kicsiny dologból igen nagy gonosz hirt ne szerzene magának; mert a fejedelem azonkívül is egészségtelenek látszik, és nem szokott volna a törökök eledeléhez; azért meg lehetne az, hogy véletlen ki tudja mi esvén a fejedelmen, az egész keresztények mindnyájan tulajdonitanák hatalmas császárnak, hogy megétette volna. Mellyet hallván a császár, mindjára megszünék a lakadalomtól, és osztán a fejedelemnek megjelenté, mellyel tudniillik ő magát valami nyavalyának gyanuságától mind a fejedelemnél s mind a magyaroknál megmentené.

Mikor ezek lennének, a felséges galliabeli királynak követi, ki azon napon jutott volna, mellyben ő felsége is a táborba jutott vala, tudniillik dominus Guilelmus de Aube megizeni: hogy az ő felséges urának nevével, ha az alkalmatosság engedné, akarná ő felségét köszönteni; adaték néki alkalmatosság;

ki mihelyt elő méne, ékes beszédével s az ő urának méltóságával és becsületinek az ő ajándékának fő módon megfelele. Igen örüle a többi között, hogy az fejedelem az evangéliumnak tudományát vötte volna, és a pápaságból kivetkezvén az igazságot követné; és inté a tökéletességre, és hogy ő valamit látott és hallott megírná az ő felséges királyának.

Kinek a fejedelem feleié: hogy kedves vala ő néki ide jövele és igen köszöné a felséges királynak és az országnak főfő rendeinek, a kik ígérék, hogy ő néki gondját viselik. Továbbá a mi néz a felséges királynak izenetire; annak felette a barátságra és a sógorságnak megnyerésére: ő tökéletesen minden ereje szerént a barátságot bé is veszi s meg is tartja. És azért ő mostan tulajdon levelét akarná küldeni az ő felséges méltóságának. Azonközben vagynak néminemü tractatusok, mellyeket most megírni nem szükség.

Második szembeni étel a császárnál.

Juliusnak első napján, hogy a fejedelemnek tovább való késedelme az erdélyieknek zürzavarra alkalmatosságot ne adna, a fejedelem elmenetelre való alkalmatosságot kérvén a császártól, második szemben léteit nyere; azon renddel és késérettel mint az előtt környékeztetvén járula a császárhoz, de mindazonáltal olly új készülettel, hogy semmi azok közül, mellyek elsőbben viseltettek vala, ne látszanék. Mikoron pedig szemben szólana a jövődöbeli kegyelmességről, és felette igen nagy háláadással köszönné, felkelvén a székből és felállván a császár – hihetetlen mondásra – a fejedelmet megölelvén, a többi között monda: «Vöttél-e el valamit tőlünk, a mit kívántál?» És midőn ő azt felelné, hogy mindeneket elvött volna, monda: «Kérjed az Urat, hogy minékünk minden ellenségink ellen diadalmat és győzedelmet engedjen; mert elvégeztük, hogy három annyival nagyobbá tegyünk mint vagy.» A vén császár, de erős, a székből kétszer kelvén fel, s a fejedelmet «szerelmes fiának» mondván megölelé.

A császár mit adott légyen vissza a fejedelemnek.

Kérte vala pedig a fejedelem a többi között azt a tartományt mind éppen, melly a Kőrös vize és Erdély között vagyon, melly város és kastély s faluk több két ezernél; mert nem merte vala Tömösvárat vagy Lippát kérni, megintetvén

a basáktól, mivelhogy ott a törököknek mecsetjeik építetett vala; kérte vala azután mindazokat a határokat, a mellyek Debreczent Szólnoktól elválasztják, mellyeket a császár minden ellenvetés nélkül oda engedé. Annak felette három száz rabnál többet szabadita meg és feljebb emelé mind azoknál, valamennyin ő néki szolgálnak vala.

Továbbá, mikor valet mondani és elmenni akarna, félen állitván mindeneket, a császár külön csak a fejedelemmel – török deák [tolmács] által beszélgetvén alkalmas ideig nagy sokat szóla; és mit beszélgettenek légyen akkor egymással, ez ideig titokban vagyon.

Ezeket is ide irom: hogy a császár, minek előtte elmenne, a fejedelemnek meghagyta vala, hogy mentől hamarébb lehetne, az övéinek és hadainak levelet küldene, és azokat az vele való kegyelmességről és adakozásról bizonyosokká is tenné; mellyben figyelmetesek lévén, az ő hitekben tökéletesen elő mennének. Továbbá a magyaroknak is, a kik a német pártján vagynak, hozzájok küldendő levél által meghagyá, hogy mentől hamarébb lehet a fejedelem táborába szálljanak és hűséget mutassanak; mihelyt azt cselekszik, a császár azon igyekezik, hogy az ő birtokában károk ne lenne.

És annak felette a fejedelem kedviért hópénzt adna a főfő rendeknek mindennek valamig ő Magyarországbán lenne, és az esküvéssel és közönséges levéllel confirmáltatik; különben tatárokat bocsátana, kik mindeneket tőből kiforditanának.

Hogy penig a végzés boldog lenne, a császár is nagyobb ígéreteket tévén követeket küldé a főfő magyarokhoz: intvén hogy magokat mindjárt megadják és a fejedelemnek engedjenek; egyébaránt protestálna az Isten előtt: hogy a rövid időn való romlásnak ne lenne oka, hanem az ő magok megátalkodások, gonoszságok és engedetlenségek.

Ezek és hozzá hasonlók megmutatják, hogy a császár a fejedelem állapotja felől igen szorgalmatos volt. Ezt is hozzá teszi: «Meglásd, hogy ha elég néped, elég álgyud, elég golyóbisod, és ha elég porod vagyon-e? Mihelyt megfogyatkozol mindjárt írd, és küldök valamennyi kívántatik».

Végezetre elmenvén s elhagyván a császárt, méne egyenesen a partra ugyan olyan göggel és pompával, holott minden főfő rendnek azt megköszöné. A császárnak azon hajójában visszavitvén a fejedelem, az övéivel együtt békével a táborba vissza méne, és gyorsasággal Fejérvárra méne, juliusnak 17-ik napján. Holott tanácsot tartván azon holnapnak 28-dik napjáig

az álgyuk vontatásában és éléseknek elrendelésekben késék. Végezetre ugyan azon napon menvén a táborba, mellyet az ő népe Kolozsvár mellett jártatott vala, az elvesztett dolognak vissza nyerésében volt foglalatos.

Azoknak nevek, kik a fejedelemmel jelen voltak a török császár előtt a sátorban: Csáki Mihály, Békes Gáspár, Apaffy Gergely, Kapitány György, Bánffi Gergely, Telegdi Miklós, Bornemisza Farkas, Bég Pál, Telegdi Mihály, szebeni polgármester [Miles Simon], Orbán Miklós, doctor Blandráta.

Ezek így menének végben azoknak tanuságokra, a kik tudnak vagy akarnak élni a példákkal. Anno ab incarnato Christo 1566.